

Cezayir'de Buteflika Karşıtı Protestolar

“
Buteflika yönetiminde konumunu sağlamlaştıran elit kesim ve kendi bünyesindeki yoğun kutuplaşma, Buteflika'nın ileri yaşı ve sağlık sorunları nedeniyle görevini yerine getirememesi Cezayir'i günümüz koşullarına getirmiştir.
”

Gün Ünal

Araştırma Asistanı, ORSAM

Cezayir, Abdulaziz Buteflika'nın bu yıl Devlet Başkanlığı seçimlerinde beşinci kez aday olması üzerine, yüzbinlerce Cezayirlinin sokaklara dö-

külmesine sahne oldu. Buteflika'ya karşı daha önce görülmemiş yoğunluktaki protesto gösterileri, Cezayir halkını giderek kötüleşen sosyoekonomik koşullar ve şeffaflıktan uzak, yozlaşmış yönetime duyulan güvensizlik karşısında birleştirdi.

“

Cezayir İç Savaşı'nın ardından, diğer tüm adayların yarıştan çekildiği bir seçimle devlet başkanlığı görevine getirilen Abdulaziz Buteflika, ilk döneminde Cezayir'in ekonomik kalkınmasında büyük rol oynamıştır.

”

Buteflika'nın istifası ile başlayan geçiş dönemi, Meclis Başkanı Bensalah'ın geçici olarak Devlet Başkanı seçilmesiyle devam etti ve anayasaya göre 90 gün içerisinde Devlet Başkanlığı seçimlerinin düzenlenmesi ile sona erecek. Ancak yüzbinlerce protestocunun devam ettiği gösteriler, yalnızca Buteflika'nın gitmesinin yeterli olmadığını ortaya koyuyor.

Cezayir, 19. yüzyıldan beri Fransız sömürgesi iken 1962'de kanlı bir iç savaşla bağımsızlığını kazanmış, ülkeyi bağımsızlığa taşıyan FLN (Ulusal Kurtuluş Cephesi) Partisi ve ordu Cezayir siyasetinde oldukça etkili olmuştur. Ordunun, İslami partilerin galip geldiği 1991 seçimlerinin sonuçlarını tanımayarak darbe düzenlemesiyle, Cezayir ordusu ile İslami gruplar arasında bir gerilla savaşı başlamış, iki taraf

arasındaki silahlı mücadelede 200 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Bu süreç, Cezayir'i Kuzey Afrika bölgesinde İslami gruplarla silahlı mücadelede önemli aktörlerden biri yapmıştır. Ayrıca, bu dönemin kötü anıları Arap Baharı'nın Cezayir'de diğer ülkelerdeki kadar şiddetli geçmesine engel olmuş, halk ve ordunun akıllara kazınan on yıllık süreci takiben vardığı siyasi uzlaş, ülkenin uzun süre istikrarlı bir yönetimde kalmasını sağlamıştır. Cezayir İç Savaşı'nın ardından, diğer tüm adayların yarıştan çekildiği bir seçimle devlet başkanlığı görevine getirilen Abdulaziz Buteflika, ilk döneminde Cezayir'in ekonomik kalkınmasında büyük rol oynamıştır.

Ancak, Buteflika'nın arka arkaya devlet başkanı seçilmesi ile yıllar içerisinde devlet yönetiminde be-

lirli zümreler oluşmuş, görevde olduğu 1999'dan bu yana, kendisi başta olmak üzere, çok sayıda devlet adamının geniş çaplı yolsuzluğa karıştığına ilişkin iddialar ortaya atılmıştır. Bunun yanı sıra ordunun ülke siyasetindeki rolü, muhalif adayların engellenmesi ve seçimlere müdahale gibi usulsüzlükler sıklıkla gündeme gelmiştir. Ayrıca Buteflika yönetiminde konumunu sağlamlaştıran elit kesim ve kendi bünyesindeki yoğun kutuplaşma, Bouteflika'nın ileri yaşı ve sağlık sorunları nedeniyle görevini yerine getirememesi Cezayir'i günümüz koşullarına getirmiştir. Petrol ve doğal gaz kaynakları zengin olan Cezayir, gelirinin çoğunu doğal kaynaklarını Avrupa'ya ihraç ederek elde etmektedir. Arap Baharı sürecinde ülkenin ekonomisi günümüze kıyasla daha güçlü iken, devlet bünyesindeki petrol ve doğal gaz kuruluşu Sonatrach'ın gelirleri il sosyal düzenlemelere (işsizlik sigortası, sosyal reformlar vb.) maddi dayanak oluşturulmuştur. Bu durum, Libya ve Tunus'taki siyasi sürecin aksine, ayaklanmalarla Cezayir'de yönetimin devrilmesini engellebilmiştir.

Ancak, her ülkede farklı şiddette siyasi sonuçlara yol açsa da Cezayir'in de aralarında bulunduğu otokratik Kuzey Afrika hükümetleri Arap Baharı süreciyle oldukça sarsılmış, bu süreç hem toplumun hem yönetimin güvenlik kültürünü etkilemiştir. Bölgesel çerçevede, Libya'da süregelen istikrarsızlık diğer devletler için yeni güvenlik sorunları yaratırken, Akdeniz'de son dört yılda artan göç hareketliliği, yeni kaynak yönetimi zorluklarını beraberinde getirmiştir.

Bu bağlamda, şeffaflıktan uzak ve meşruiyeti tartışmalı Cezayir yönetiminin, önceliği yapısal veya yeni ortaya çıkan sorunlara karşı 'rejimin güvenliğine' vermesi, insan hakları ihlallerinin artmasına yol açmıştır. Ayaklanmaların zeminindeki işsizlik, yolsuzluk, yönetime güvensizlik gibi köklü sorunlarının giderilemediği, bu yandaki girişimlerin ise insani kalkınma odaklı olmadığını ve istenen etkiyi yaratmadığı söylenebilir.

Yüzbinlerce Cezayirli'nin Ocak ayında Buteflika'nın yeniden aday olmasına tepki olarak protesto gösterileri düzenlemesi şiddetli çatışmalara yol açmamış, ancak Başbakan'ın Mısır'da yaşananları hatırlatarak halkı sükunete davet etmesi, yönetimin bu direniş karşısında hazırlıksız yakalandığını gözler önüne sermiştir.

Böylece, Cezayir'in devlet mekanizması toplumun dinamiklerine, bölgesel ve uluslararası ilişkilere uzak, kapalı bir hal almış, son yıllarda artan dış borç, ithalat odaklı ekonomi, petrol ve doğal gaz gelirlerindeki azalma ile köşeye sıkışmıştır. Buteflika'nın 82 yaşında olması ve beş yıl önce geçirdiği felcin yol açtığı sağlık sorunlarına rağmen beşinci dönem için adaylığını koymasına karşısında halk sokaklara dökülmüştür. Devam etmekte olan bu süreç, bölgede ve ülkede yeni dinamiklerin oluştu-

ğuna ve yirmi yıllık Buteflika yönetiminin halktan ne kadar soyutlandığına işaret etmektedir. Ülkenin zengin doğal kaynaklarına rağmen, Cezayir halkı, bu getirilerden yolsuzluk ve etkisiz devlet yönetimi nedeniyle mahrum kalmaktadır. Yaklaşık 42 milyon nüfusa sahip Cezayir'de, 15-64 yaş aralığındaki kesim nüfusun %70'ini oluşturmaktadır ve bu çerçevedeki 16-25 yaş aralığındaki genç nüfusun işsizlik oranı %29 olarak belirtilmektedir.

Yüzbinlerce Cezayirli'nin Ocak ayında Buteflika'nın yeniden aday olmasına tepki olarak protesto gösterileri düzenlemesi şiddetli çatışmalara yol açmamış, ancak Başbakan'ın Mısır'da yaşananları hatırlatarak halkı sükunete davet etmesi, yönetimin bu direniş karşısında hazırlıksız yakalandığını gözler önüne sermiştir. Çünkü Buteflika, 2013'te geçirdiği rahatsızlığın ardından, sağlık durumu bilinmesine ve 2014'te kendi seçim kampanyasına bile katılmamasına rağmen yeniden seçilmiş, ancak son beş yılda yalnızca birkaç kez halkın karşısına çıkabilmiştir.

Protestocuları yatıştırmak üzere öne sürülen her öneri, yönetimin halkın iradesine karşı zaman kazanma hamleleri olarak yorumlanmış, uzayan süreç her geçen gün yeni bir kesimi sokaklara dökmüştür. Örneğin, Cezayirli hakimler Buteflika protestolara rağmen adaylıktan çekilmezse, seçimleri denetlemeyeceklerini duyurmuşlardır. Bunun üzerine, Buteflika'nın bir yıl süreyle görev yapıp ardından seçim yenileme, bu süreçte de anayasal reformlar düzenleme önerisi halkı tatmin et-

memiştir. 4. dönemi sona eren Devlet Başkanı, yeni Devlet Başkanlığı seçimlerinden adaylığını geri çekmiş, ancak nisan ayının sonundaki seçimleri ertelemiş ve bir süre daha görevde kalacağını açıklayarak tepki toplamıştır. Kısa sürede ortaya çıkan bu gelişmeler, Cezayir halkını, Buteflika'nın ne zaman sona ereceği bilinmeyen ve herhangi bir yasal meşruiyeti olmayan dördüncü dönemin uzatmalarıyla karşı karşıya bırakmıştır.

Bu belirsizlik karşısında, Cezayirli avukatlar Buteflika'nın görev süresinde herhangi bir uzatma olmaksızın, acilen istifasını talep etmiştir. Bu talebi başka bir hamle izlemiş, protesto gösterilerini desteklediği öne sürülen ordu adına, Genelkurmay Başkanı anayasanın 102. maddesi gereği Buteflika'nın göreve uygun olmadığına kararı verilmesini talep etmiştir. Zaten sağlık durumu ve ileri yaşı nedeniyle dördüncü dönemde devlet başkanlığı görevini yürütemeyen Buteflika, protesto gösterileri üzerine 2 Nisan 2019'da istifa etmiştir.

Cezayir Anayasası'na göre, Cumhurbaşkanı'nın görevden ayrılmasının ardından, 90 gün içerisinde Devlet Başkanlığı seçimleri düzenlenmeli, bu geçiş sürecine liderlik etmek üzere, Üst Meclis Başkanı Devlet Başkanı'nın görevini üstlenmelidir. Bu durumda, seçimin Temmuz ayının başında düzenlenmesi beklenmektedir. Alt ve Üst Meclis, yoğun baskı altında bir araya gelerek Üst Meclis Başkanı Abdulkadir Bensalah'ı geçiş dönemi Devlet Başkanı olarak atamış, düzenlenecek seçimlerde Devlet Başkanı aday olmayacağını

açıklayan Bensalah, Cezayir'de 20 sonra ilk kez Buteflika'nın yer almayacağı Devlet Başkanlığı seçimlerinin bağımsız bir komisyon tarafından düzenleneceğini duyurmuştur.

Protestocuların olumlu bir gelişme olarak nitelendirdiği Buteflika'nın istifasının üzerinden birkaç hafta geçmesine rağmen protestoların yatışmaması, Cezayir halkının yönetimden beklentilerinin yalnızca bir boyutunu temsil etmektedir. 2019'un başından beri, Cezayir halkı Buteflika'nın Cezayir siyasetindeki uzun soluklu rolünü sona erdiren siyasi bir aktör olarak ortaya çıkmış, bu durum ülkedeki uzun süredir yolsuzluk ve kötüleşen ekonomik koşullar karşısında Cezayir devlet mekanizmasının, protestoları yakından izleyen dikkatli hamlelerine rağmen seçeneklerinin hızla daraldığını ortaya koymuştur.

“
Cezayir halkının barışçıl ve daha demokratik bir Cezayir lehinde devam ettirdiği protestolar, gerek Cezayir'deki siyasi aktörler, gerek Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesinde yakından izlenmekte, itibarsızlaşan yönetimin bu baskılar ve ekonomik koşullar karşısında daha ne kadar direnebileceği sorusunu akıllara getirmektedir.
”

Ordu başta olmak üzere, yönetimi oluşturan elitler, yalnızca Butefli-

ka'nın gidişini halkın protesto ettiği koşulları yatıştırarak bir çözüm gibi sunmaktadır. Öyle ki, Buteflika'nın istifasını takiben, yargının yolsuzluk karşıtı faaliyetleri artmıştır. Örneğin, Buteflika'ya yakın olduğu ve enerji sektöründe Cezayir hükümetinden aldığı ihalelerle servet edindiği öne sürülen Kouninek kardeşler tutuklanmış, Buteflika'nın müttefikleri olarak bilinen Başbakan Ahmed Ouyahia ve Finans Bakanı Mohamed Loukal'ın kamuya ait ödeneği amacı dışında kullanma gerekçesiyle Mahkeme tarafından ifade vermeye çağırılmıştır. Genel Kurmay Başkanı'nın yargı organını tebrik ettiği bu gelişme, yönetimin Buteflika karşıtı eğilim üzerinden konumunu sağlamlaştırma gayreti olarak yorumlanmaktadır.

Ancak, protestolar yalnızca Buteflika'nın değil, 'pouvoir' yani güç (otorite) olarak adlandırılan, halktan kopmuş elit bir kesime yönetimin gitmesini ve yeni nesil politikacıların göreve gelmesini talep etmektedir. Bu bağlamda, halkın Buteflika'dan farklı görmediği Bensalah'ın istifasını talep eden protesto gösterileri artmış, bu süreçte ordu şiddet içermeyen protesto gösterilerini yakından takip etmiştir. Cezayir halkının barışçıl ve daha demokratik bir Cezayir lehinde devam ettirdiği protestolar, gerek Cezayir'deki siyasi aktörler, gerek Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesinde yakından izlenmekte, itibarsızlaşan yönetimin bu baskılar ve ekonomik koşullar karşısında daha ne kadar direnebileceği sorusunu akıllara getirmektedir.